

Res Gestae Divi Augusti

Augustus

Antelogium. Rerum gestarum divi Augusti, quibus orbem terra[rum] imperio populi Rom. subiecit, et impensarum, quas in rem publicam populumque Romanum fecit, incisarum in duabus aeneis pilis, quae su[n]t Romae positae, exemplar sub[i]ectum.

TABULA I

1. Annos undeviginti natus exercitum privato consilio et privata impensa comparavi.~ per quem rem publicam a dominatione factionis oppressam in libertatem vindicavi. Eo [nomi]ne senatus decretis honorif[i]cis in ordinem suum m[e] adlegit C. Pansa et A. Hirti[o] consulibus, con[sula]rem locum s[imul] dan sententiae ferendae, et i[m]perium mihi dedit.~ Res publica, n[e] quid detrimenti caperet, a] me pro praetore simul cum consulibus pro[viden]dum [iussit. P]opulus autem eodem anno me consulem, cum [cos. uterqu]e in bel[lo] ceci]disset, et triumvirum rei publicae constituend[ae] creavit].

2. Qui parentem meum [interfecer]un[t] eo]s in exilium expuli iudiciis legitimis ultus eorum [fa]cin[us, e]t postea bellum inferentis rei publicae vici b[is] a]cie.

3. [B]ella terra et mari c[ivilia ex]ternaque toto in orbe terrarum s[aepe] gessi] victorque omnibus v[eniam] petentib[us] civibus pepercit. Exte[rnas] gentes, quibus tuto i[gnosci] pot[ui]t, co]nservare quam excidere m[alui]. Millia civium Roma[no]rum [sub] sacramento meo fuerunt circiter [quingen]ta. Ex quibus dedu[xi] in coloni]as aut remisi in municipia sua stipen[dis] emer]tis millia aliquant[o] plura qu]am trecenta et iis omnibus agros a[dsignavi] aut pecuniam pro p[raemis] mil]itiae dedi. Naves cepi sescen[tas] praeter] eas, si quae minore[s] quam trir]emes fuerunt.

4. [Bis] ovans triumphavi et tri[s] egi] curulis triumphos et appella[tus] sum v]iciens et semel imperator. [decernente plu]ris triumphos mihi sena[t]u, qua[ter] eis

su]persedi. ~ L[aurum de f]asc[i]bus deposui in Capi[tolio votis, quae] quoque bello nuncupaveram, [sol]utis. Ob res a [me aut per legatos] meos auspiciis meis terra ma[ri]que pr[o]spere gestas qui[n]quageniens et q[ui]nquiens decrevit senatus supp[li]candum esse dis immortalibus. Dies a[utem, pe]r quos ex senatus consulto [s]upplicatum est, fuere DC[CCLXXXX]. In triumphis meis] ducti sunt ante currum meum reges aut r[eg]um lib[er]i novem. Consul f]ueram terdecimens, cum [scribeb]a[m] haec, [et eram se]p[ti]mum et] tricen[simu]m tribuniciae potestatis.

5. [Dic]tat[ura]m et apsent[i] e[t] praesent[i] mihi delatam et a popu[lo] et a se[na]tu [M. Marce]llo e[t] L. Arruntio [cos.] non rec[epi]. Non sum] deprecatus] in s[umma] f]rum[enti] p]enuria curatio[n]em an[non]ae. [qu]am ita ad[mi]nist[ravi, ut] in[tra] die[s] paucos metu et periculo p[ro] aesenti civitatem univ[ersam liberarem impensa et] cura mea. Consul[at]um] quoque tum annum e[t] perpetuum mihi] dela[tum non recepi.]

6. [Consulibus M. Vinicio et Q. Lucretio] et postea P. Lentulo et Cn. L[entulo et tertium Paullo Fabio Maximo] e[t] Q[ui] Tuberone senatu populoq[ue] Romano consentientibus] ut cu[rator legum et morum maxima potestate solus crearer nullum magistratum contra morem maiorem delatum recepi. Quae tum per me fieri senatus] v[ol]uit, per trib[un]ici[a]m p[otestatem] perfec[i], cuius potes]tatis conlegam et [ips]e ultro [qu]inquiens mihi a sena]tu[de]poposci et accepi.

7. [Tri]umv[i]rum rei pu[blicae] c[on]s[ti]tuendae fui per continuos an]nos [decem]. P]rinceps s[enatus] fui usque ad e]um d[iem, quo scrip]seram [haec, per annos] quadra[ginta]. Pon]tifex [maximus, augur, Xv]v[ir]um sacris fac[i]undis, VIIv[ir]um ep]ulon[um, frater arvalis, sodalis Titius], fetialis fui.

TABULA II

8. Patriciorum numerum auxi consul quintum iussu populi et senatus. Senatum ter legi. Et in consulatu sexto censum populi conlega M. Agrippa egi. Lustrum post annum alterum et quadragensimum fec[i]. Quo lustro civium Romanorum censa sunt capita quadragiens centum millia et sexag[i]nta tria millia. ~ Tum

[iteru]m consulari com imperio lustrum [s]olus feci C. Censorin[o et C.] Asinio cos. Quo lustrum censa sunt civium Romanorum [capita] quadragiens centum millia et ducenta triginta tria mi[llia. Et tertiu]m consulari cum imperio lustrum conlega Tib. Cae[sare filio] m[eo feci,] Sex. Pompeio et Sex. Appuleio cos. Quo lustrum ce[n]sa sunt[civ[ium Ro]manorum capitum quadragiens centum mill[ia et n]ong[e]nta tr[iginta et septem millia. Legibus novi[s] m[e auctore l]atis m[ulta e]xempla maiorum exolescentia iam ex nostro [saecul]o red[uxi et ipse] multarum rer[um exe]mpla imitanda pos[teris tradidi.]

9. Vota p[ro valetudine meo susc]ipi p[er cons]ules et sacerdotes qu[un]to qu[o]que anno senatus decrevit. Ex iis] votis s[ae]pe fecerunt vivo m[e ludos aliquoties sace]rdo[tu]m quattuor amplissima colle[gia, aliquoties consules. Pr]iva[t]im etiam et municipatim univer[si cives unanimite]r con[tinente]r apud omnia pulvinaria pro vale[tu]din[e mea s]upp[licaverunt.]

10. Nom[en me]um [sena]tus c[onsulto inc]lusum est in saliare carmen et sacrosanctu[s in perp]etuum [ut essem et, q]uoad ivierem, tribunicia potestas mihi [esse, per lege]m sanc[tum est. Pontif]ex maximus ne fierem in vivi [c]onlegae l]ocum, [populo id sace]rdotium deferente mihi, quod pater meu[s habuer]at, r[ecusavi. Qu]od sacerdotium aliquod post annos, eo mor[t]uo q[ui civilis] m[otus o]ccasione occupaverat, ~ cuncta ex Italia [ad comitia mea] confluen[te mu]ltitudine, quanta Romae nun[qu]am [fertur ante i]d temp[us fuisse], recep[i] P. Sulpicio C. Valgio consulib[us].

11. Aram [Fortunae] R[educis a]nte aedes Honoris et Virtutis ad portam Cap[enam pro] red[itu me]o senatus consecravit, in qua ponti[fices et] vir[gines Ve]stal[es anni]versarium sacrificium facere [decrevit eo] di[e quo co]nsul[ibus Q. Luc]retio et [M. Vi]nic[i]o in urbem ex [Syria redieram, et diem Augustali]a ex [c]o[gnomine] nos[t]ro appellavit.

12. [Senatus consulto ea occasion]e pars [praetorum e]t tribunorum [plebi cum consule Q.] Lu[cret]io et principi[pi] bus viris [ob]viam mihi mis[s]a e[st in Campan]iam, quo honos [ad ho]c tempus nemini praeter [m]e es[t decretus. Cu]m ex H[is]ania Gal[liaque, rebu]s in iis provinciis prosp[er]e [gest]i[s], R[omam redi]

Ti. Nerone P. Qui[n]tilio c[o]n[s]ulib[us], ~ aram [Pacis A]u[g]ust[ae] senatus pro[re]di[t]u meo consa[c]randam [censuit] ad campam [Martium, in qua ma]gistratus et sac[er]dotes [et v]irgines V[est]a[les] ann[iv]ersarium sacrifici[um] facer[e] decrevit.]

13. [I]anum Quirin[um], quem cl[aus]sum ess[e] maiores nostri voluer[un]t, cum [p]er totum i[m]perium po[puli] Roma[ni] terra marique es[set] parta victoriis pax, cum pr[ae]ius quam nascerer, a co[n]dita u[rb]e bis omnino clausum [f]uisse prodatur m[emori]ae, ter me principi[pe] senat[us] claudendum esse censui[t].

14. [F]ilios meos, quos iuv[enes] mihi eripuit for[tuna], Gaium et Lucium Caesares,

TABULA III

honoris mei causa senatus populusque Romanus annum quintum et decimum agentis consules designavit, ut [e]um magistratum inirent post quinquennium. Et ex eo die, quo deducti [s]unt in forum ut interessent consiliis publicis decrevit sena[t]us. Equites [a]utem Romani universi principem iuventutis utrumque eorum parm[is] et hastis argenteis donatum appellaverunt.

15. Plebei Romanae viri[tu]m HS trecentos numeravi ex testamento patris mei. et nomine meo HS quadringenos ex bellorum manib[us] consul quintum dedi, iterum autem in consulatu decimo ex [p]atrimonio meo HS quadringenos congiari viri[tu]m pernumer[a]vi, et consul undecimum duodecim frumentationes frumento pr[ae]i[vatim] coempto emensus sum. ~ et tribunicia potestate duodecimum quadringenos nummos tertium viri[tu]m dedi. Quae mea congiaria p[er]venerunt ad [homi]num millia nunquam minus quinquaginta et ducenta. Tribuniciae potestatis duodevicesimum consul XII trecentis et viginti millibus plebis urbanae sexagenos denarios viri[tu]m dedi. Et colon[i]s militum meorum consul quintum ex manib[us] viri[tu]m millia nummum singula dedi. acceperunt id triumphale congiarium in colonis hominum circiter centum et viginti millia. Consul tertium dec[i]mum sexagenos denarios plebei, quae tum frumentum publicum acciebat, dedi; ea millia hominum paullo plura quam ducenta fuerunt.

16. Pecuniam [pr]o agris, quos in consulatu meo quarto et postea consulibus M. Cr[a]ssao et Cn. Lentulo augure adsignavi militibus, soliv municipis. Ea [s]u[mma] s]estertium circiter sexsiens milliens fuit, quam [p]ro Italicis praedis numeravi. et ci[r]citer bis mill[ie]ns et sescentiens, quod pro agris provincialibus soliv. Id primus et [s]olus omnium, qui [d]eduxerunt colonias militum in Italia aut in provinciis, ad memoriam aetatis meae feci. Et postea Ti. Nerone et Cn. Pisone consulibus, ~ et D. Laelio cos., et C. Calvisio et L. Pasieno consulibus, et L. Le[nt]ulo et M. Messalla consulibus, et L. Caninio ~ et Q. Fabricio co[s.], milit[i]bus, quos emeriteis stipendis in sua municipi[a dedux]i, praem[i]a numerato persolvi. ~ quam in rem sestertium q[uater m]illiens cir[cite]r impendi.

17. Quater [pe]cunia mea iuvi aerarium, ita ut sestertium milliens et quing[en]ties ad eos qui praerant aerario detulerim. Et M. Lepido et L. Ar[r]untio cos. in aerarium militare, quod ex consilio n[eo] co[ns]titutum est, ex [q]uo praemia darentur militibus, qui vicena [aut plu]ra sti[pendi]a emeruissent ~ HS milliens et septing[e]nti[ens ex pa]t[rim]onio [m]eo detuli.

18. [Ab eo anno q]uo Cn. et P. Lentuli c[ons]ules fuerunt, cum deficerent [vecti]g[alia, tum] centum millibus h[omi]num, tum pluribus multo frume[ntarios et n]umma[ri]os t[ributus ex horr]eo et patr[i]monio m[eo] edidi.

TABULA IV

19. Curiam et continens ei Chalcidicum templumque Apollinis in Palatio cum porticibus, aedem divi Iuli, Lupercal, porticum ad circum Flaminium, quam sum appellari passus ex nomine eius qui priorem eodem in solo fecerat Octaviam, pulvinar ad circum maximum, aedes in Capitolio Iovis Feretri et Iovis Tonantis, ~ aedem Quirini, aedes Minervae et Iunonis reginae et Iovis Libertatis in Aventino, aedem Larum in summa sacra via, aedem deum Penatium in Velia, aedem Iuventatis, aedem Matris Magnae in Palatio feci.

20. Capitolium et Pompeium theatrum utrumque opus impensa grandi refeci sine ulla inscriptione nominis mei. Rovos aquarum compluribus locis vetustate labentes refeci, ~ et aquam quae Marcia appellatur duplicavi fonte novo in rivum

eius inmisso. Forum Iulium et basilicam quae fuit inter aedem Castoris et aedem Saturni, ~ coepta profligataque poera a patre meo, perfeci, et eandem basilicam consumptam incendio ampliato eius solo sub titulo nominis filiorum m[eorum] i[n]co[n]havi, ~ et, si vivus non perfecissem, perfici ab heredibus [meis] ius[si]. Duo et octoginta templa deum in urbe consul sex[tu]m ex [auctori]tate senatus refeci, nullo praetermisso quod e[o] tempore [refici] deb[ebat]. Consul septimum viam Flaminiam a[b] urbe] Ari[mini]um refeci pontes]que omnes praeter Mulvium et Minucium.

21. In privato solo Martis Ultoris templum [f]orumque Augustum [ex ma]n[i]biis feci. Theatrum ad aede Apollinis in solo magna ex parte a p[r]i[v]atis empto feci, quod sub nomine M. Marcell[i] generi mei esset. Don[a] e]x manibiis in Capitolio et in aede divi Iu[l]i et in aede Apollinis de Vestae et in templo Martis Ultoris consecravi, quae mihi constituerunt HS circiter milliens. Auri coronari pondo triginta et quinque millia municipiis et colonis Italiae conferentibus ad triumpho[s] meos quintum consul remisi, et postea, quotienscumque imperator a[p]p[er]t[us] sum, aurum coronarium non accepi, decernentibus municipiis et colonis aequ[e] benefici]ne adque antea decreverant.

22. Ter munus gladiatorium dedi meo nomine et quinquies filiorum meorum aut nepotum nomine; quibus muneribus depugnaverunt hominum ci[r]citer decem millia. ~ Bis athletarum undique accitorum spectaculu[m] p[ro]pulo pra[e]bui me]o nomine et tertium nepo[tis] mei nomine. Ludos feci m[eo] no[m]i[n]e] quater, ~ aliorum autem m[agistr]atuum vicem ter et viciens. ~ [Pr]o conlegio Xvvirorum magis[ter] con]legii collega M. Agrippa ~ lud[os] s]aeclares, C. Furnio C. Silano cos. [feci. C]onsul XIII ludos Mar[tia]les pr[imi]us feci, quos p[ost] i]d tempus deincep[s] ins[eque]nti[bus] annis [ex senatus consulto et lege] fecerunt [co]n[su]les. ~ [Ven]ation[es] besti[arum] Africanarum meo nomine aut filio[rum] meorum et nepotum in ci[r]co aut in foro aut in amphitheatris, popul[o] d]edi sexiens et viciens, quibus confecta sunt bestiarum circiter tria m[ill]ia et quingentae.

23. Navalis proeli spectaculum populo de[di]t[ra]ns Tiberim, in quo loco nunc nemus est Caesarum, cavato [s]olo in longitudinem mille et octingentos pedes ~ in

latudine[m mille] e[t] ducenti. In quo triginta rostratae naves triremes a[ut birem]es ~ plures autem minores inter se conflixerunt. Q[ui]bu[s] in classibus pugnaverunt praeter remiges millia ho[minum tr]ia circiter.

24. In templis omnium civitatum prov[inci]ae Asiae victor ornamenta reposui, quae spoliatis tem[plis i]s cum quo bellum gesseram privatim possederat. Satatae [mea]e pedestres et equestres et in quadrigis argenteae steterunt in urbe XXC circiter, quas ipse sustuli ~ exque ea pecunia dona aurea in aede Apollinis meo nomine et illorum, qui mihi statuarum honorem habuerunt, posui.

TABULA V

25. Mare pacavi a praedonibus. Eo bello servorum, qui fugerant a dominis suis et arma contra rem publicam ceperant, triginta fere millia capta dominis ad supplicium sumendum tradidi. Iuravit in mea verba tota Italia sponte sua et me be[lli] quo vici ad Actium ducem depoposcit. Iuraverunt in eadem ver[ba] provi[n]ciae Galliae, Hispaniae, Africa, Sicilia, Sardinia. Qui sub [signis meis tum] militaverint, fuerunt senatores plures quam DCC, in ii[s] qui vel antea vel pos[tea] consules facti sunt ad eum diem quo scripta su[n]t haec LX]X[XIII, sacerdo]tes ci[rc]iter CLXX.

26. Omnium prov[inci]arum populi Romani, quibus finitimae fuerunt gentes quae non p[ar]erent imperio nos[tr]o, fines auxi. Gallias et Hispanias provincias, i[tem] Germaniam qua inclu[dit] Oceanus a Gadibus ad ostium Albis flumin[is] pacavi. Alpes a re[g]ione ea, quae proxima est Hadriano mari, [ad Tuscum pacari feci]. nulli genti bello per iniuriam inlato. Cla[ssis m]ea per Oceanum] ab ostio Rheni ad solis orientis regionem usque ad fi[n]es Cimbroru[m] navigavit, ~ quo neque terra neque mari quisquam Romanus ante id tempus adit, Cimbrique et Charydes et Semnones et eiusdem tractus alli Germanorum popu[l]i per legatos amicitiam meam et populi Romani petierunt. Meo iussu et auspicio ducti sunt [duo] exercitus eodem fere tempore in Aethiopiam et in Ar[a]biam, quae appel[latur Eudaemon, [maxim]aeque hos[t]ium gentis utr[iu]sque cop[iae] caesae sunt in acie et [c]om[plur]a oppida capta. In Aethiopiam usque ad oppidum Nabata

pervent[um]est, cui proxima est Meroe. In Arabiam usque in fines Sabaeorum pro[cess]it exercitus ad oppidum Mariba.

27. Aegyptum imperio populi [Ro]mani adieci. Armeniam maiorum, interfecto rege eius Artaxe, c[u]m possem facere provinciam, malui maiorum nostrorum exemplo regn[u]m id Tigrani, regis Artavasdis filio, nepoti autem Tigranis regis, per T[i. Ne]ronem trad[er], qui tum mihi priv[ig]nus erat. Et eandem gentem postea d[e]sciscentem et rebellantem domit[a]m per Gaium filium meum regi Ariobarzani, regis Medorum Artaba[zi] filio, regendam tradidi ~ et post eius mortem filio eius Artavasdi. ~ Quo interfecto, Tig[ra]nem qui erat ex regio genere Armeniorum oriundus, in id regnum misi. Provincias omnis, quae trans Hadrianum mare vergunt ad orien[te]m, Cyrenasque, iam ex parte magna regibus eas possidentibus, et antea Siciliam et Sardiniam occupatas bello servili recipravi.

28. Colonias in Africa Sicilia [M]acedonia utraque Hispania Achai[a] Asia S[y]ria Gallia Narbonensi Pi[si]dia militum deduxi. Italia autem XXVIII [colo]nias, quae vivo me celeberrimae et frequentissimae fuerunt, me [auctore] deductas habet.

29. Signa militaria complur[a per] alios d[u]ces ami[ssa] devicti[s hostibu]s re[cipe]ravi ex Hispania et [Gallia et a Dalm]ateis. Parthos trium exercitum Romanorum spolia et signa re[ddere] mihi supplicesque amicitiam populi Romani petere coegi. Ea autem si[gn]a in penetrali, quod e[s]t in templo Martis Ultoris, reposui.

30. Pannoniorum gentes, qua[s a]nte me principem populi R[omani] exercitus numquam ad[it], devictas per Ti. [Ne]ronem, qui tum erat privignus et legatus meus, imperio populi Romani s[ubie]ci protulique fines Illyrici ad r[ip]am fluminis Dan[uv]i. Citr[a] quod [D]a[cor]u[m tra]n[s]gressus exercitus meus a[u]sp[icis] vict[us] profligatusque [es]t, et pos[tea tran]s Dan[uv]ium ductus ex[ercitus me]u[s] Da[cor]um gentis im[peri]a p[opuli] R[omani] perferre coegit].

31. Ad me ex In[dia] regum legationes saepe missae sunt nunquam visae ante id t[em]p[us] apud qu[em]q[uam] R[omanorum] du]cem. Nostram amic[iti]am

petie]run[t] per legat[os] B[a]starn[ae Scythae]que et Sarmatarum qui su[nt citra fl]umen Tanaim [et] ultra reg[es. Alba]norumque rex et Hiberorum e[t Medorum].

TABULA VI

32. Ad me supplices confug[erunt] reges Parthorum Tirida[te]s et post[ea] Phrat[es] regis Phrati[s] filiu[s]. ~ Medorum Ar[tavasdes, Adiabenorum] Artaxares, Britannorum Dumnobellaunus et Tin[commius, Sugambr]orum Maelo, Marcomannorum Sueborum [Segime]rus. Ad [me re]x Parthorum Phrates, Orod[i]s filius, filios suos nepot[esque omnes] misit in Italiam, non bello superatu[s], sed amicitiam nostram per [libe]ror[um] suorum pignora petens. Plurimaeque aliae gentes exper[tae sunt p. R.] fidem me principe, quibus antea cum populo Roman[o nullum extitera]t legationum et amicitiae [c]ommercium.

33. A me gentes Parthorum et Medoru[m per legatos] principes earum gentium reges pet[i]tos acceperunt: Par[thi Vononem, regis Phr]atis filium, regis Orod[is] nepotem. Medi Arioba[rzanem,] regis Artavazdis filium, regis Ariobarzanis nepotem.

34. In consulatu sexto et septimo, po[stquam b]ella [civil]ia oxstinxeram, perconsensum universorum [potitus reru]m om[n]ium, rem publicam ex pea potestate ~ in senat[us populique Rom]ani [a]rbitrium transtuli. Quo pro merito meo senatu[s consulto Au]gust[us appe]llatus sum et laureis postes aedium mearum v[estiti] publ[ice corona]ue civica super ianuam meam fixa est ~ [et clu]peus [aureu]s in [c]uria Iulia positus, quem mihi senatum pop[ulum]ue Rom[anu]m dare virtutis clement[iaequ]e iustitiae et pieta[tis caus]sa testatu[m] est pe[r e]ius clupei [inscription]em. Post id tem[pus a]uctoritate [omnibus praestiti, potest]atis au[tem n]ihilo ampliu[s habu]i quam cet[eri qui m]ihi quoque in ma[gis]tra[t]u conlegae f[u]erunt].

35. Tertium dec[i]mum consulatu[m cum gereba]m, sena[tus et e]quester order populusq[ue] Romanus universus [appell]av[it me pat]re[m p]atriae idque in vestibulo aedium mearum inscribendum et in c[u]ria [Iulia e]t in foro Aug. sub

quadrig[i]s, quae mihi ex s.c. pos[it]ae [sunt, decrevit. Cum scri]psi haec, annus
agebam septuagensu[mum sextum].